

О. Д. Онопрієнко к.е.н,
Д. О. Онопрієнко, аспірант
(Національний авіаційний університет, Україна)

Проблеми і перспективи розвитку циркулярної економіки в Україні

Тези присвячені актуальній темі розвитку циркулярної економіки в Україні. Розглянуто фактори, що негативно впливають на становлення циркулярної економіки, перспективні напрями її розвитку та проблеми державного регулювання. Наголошується, що державна підтримка розвитку циркулярної економіки в Україні має здійснюватися в контексті і на принципах підтримки циркулярної економіки в ЄС.

В Україні циркулярна економіка лише починає своє становлення. При цьому впровадження принципів циркулярної економіки стикається зі значними перешкодами. Основними факторами, які негативно впливають на розвиток циркулярної економіки в нашій країні є: надвисокі ціни транспортування сировини для повторної переробки; недосконала логістична інфраструктура, переважно неякісні дороги; непрозорість ринку вторинної сировини; відсутність тарифів на переробку вторинних ресурсів; низький рівень екологічного податку й інших природоохоронних платежів, що з одного боку лишає підтримки заходи, які спрямовані на розбудову циркулярної економіки, а з іншого не стимулює виробників впроваджувати технології замкнутого циклу; застаріла практика державних закупівель, де головним критерієм вибору постачальника, зазвичай, є найдешевша пропозиція: кращі з позицій якості, екологічності і енергоефективності товари зазвичай не мають можливості перемогти більш дешеву продукцію, виготовлену за допомогою “екологічно брудних” технологій; невизначеність з тарифною політикою у зеленій енергетиці, а також необхідність розв’язання проблеми боргу держави перед виробниками електроенергії у цій галузі, який свого часу виник через непродуманий (зависокий) «зелений» тарифи і складав станом на 1.03.2023 13,8 млрд. грн. [1].

Як наслідок, українська економіка характеризується низькою ефективністю використання ресурсів, має дуже низьку частку відновлення та повторного використання відходів і в цьому відношенні значно відстає від розвинених європейських країн. Про це, зокрема, свідчать статистичні дані щодо поводження з відходами в ЄС та в Україні (рис 1). Так, якщо в Україні понад 94% відходів захороняють або спалюють, то в ЄС – лише одну четверту частину (25,3%). Відповідно, в ЄС підготовка до повторного використання і переробка становлять майже половину (48,1%) відходів, в Україні – лише близько 6%. Крім того, для 26,6% відходів в країнах ЄС застосовують інший тип утилізації, який у тому числі включає відновлення енергії.

Перехід від лінійної моделі економіки до циркулярної сприятиме покращенню інвестиційного клімату країни, припливу інвестицій, створенню нових ринкових ніш (інжинірингу, переробки, сервісу тощо), широкому

впровадженню нових бізнес-моделей. Для виходу на якісно новий рівень ресурсної ефективності необхідні зміна шаблонів мислення і поведінки, технологічні інновації, масштабні інвестиції та спеціальні пакети державного стимулювання. Реалізації принципів циркулярної економіки також сприятимуть ухвалені Кабінетом Міністрів України у 2017-2021 роках програмні документи з циркулярної економіки, зокрема: Національна стратегія управління відходами до 2030 року, Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року, Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, а також поступова гармонізація законодавства нашої країни з європейським в рамках набуття членства в ЄС.

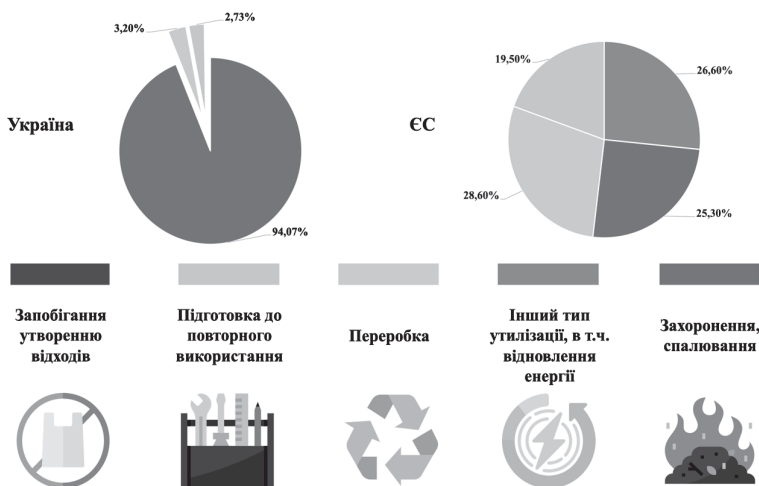

Рисунок 1. Порівняння структури поводження з відходами в Україні та ЄС станом на 2018 р.
Джерело: [2 с.127].

Перспективними напрямками розвитку циркулярної економіки в Україні, на думку експертів [3, 4 С. 218-219, 5], є:

- розвиток зеленої енергетики (альтернативних джерел енергії). Особлива важливість цього напрямку розвитку економіки замкнутого циклу стала очевидною після спроб РФ знищити енергетичну інфраструктуру нашої країни;

- створення виробничих потужностей для переробки побутових та промислових відходів, оскільки 1/7 частина території країни завалена сміттям, а кількість промислових відходів збільшується щорічно на сотні мільйонів тон;

- переробка макулатури. На тонну відходів в Україні припадає близько 30% відходів у вигляді паперу та картону;

- переробка пластикових відходів. Сьогодні в Україні зосереджено лише пластикових пляшок понад 300 тис. т. З них можна виробляти пляшки, тканину, іграшки, одяг;

- широке використання будівельного сміття (після його

сортування і подрібнювання) в будівництві, будівництві та ремонті доріг. Особливо актуальним це стало внаслідок масових руйнувань соціальної та виробничої, в першу чергу енергетичної інфраструктури протягом останнього року з боку РФ;

- розвиток виробництва органічних харчових продуктів;
- виготовлення з палого листа та інші органічних відходів натуральних добрив та біопалива у вигляді паливних брикетів та пелетів та ін.

Незважаючи на велику кількість прийнятих програмних документів, окремих законів і нормативних актів, в Україні ще не сформована цілісна система підтримки циркулярної економіки. Необхідна розробка й реалізація комплексу конкретних заходів щодо її розвитку (які б охоплювали весь цикл: від виробництва та споживання до управління відходами та ринку вторинної сировини) в контексті спеціального плану Європейської комісії – Circular Economy Action Plan. Вказані заходи мають бути підкріплені розробленням та імплементацією необхідних законодавчо-нормативних актів в рамках гармонізації законодавства України з європейським та відповідними інституційними змінами. Все це сприятиме формуванню економіки замкненого циклу в нашій країні.

Висновки

1. Циркулярна економіка в Україні стикається зі значними перешкодами. Серед факторів, що негативно впливають на розвиток циркулярної економіки, варто виділити: відсутність тарифів на переробку вторинних ресурсів; низький рівень екологічного податку; застаріла практика державних закупівель, де головним критерієм вибору постачальника, зазвичай, є найдешевша, а не найкраща з позицій якості, екологічності і енергоефективності продукція.

2. Перехід від лінійної моделі економіки до циркулярної сприятиме покращенню інвестиційного клімату країни, припливу інвестицій, створенню нових ринкових ніш (інжинірингу, переробки, сервісу тощо), широкому впровадженню нових бізнес-моделей.

3. Найперспективнішими напрямками розвитку циркулярної економіки в Україні є: розвиток зеленої енергетики; переробка побутових та промислових відходів, пластику і макулатури; використання будівельного сміття в промисловому і цивільному будівництві, будівництві та ремонті доріг; виробництво з органічних відходів натуральних добрив та біопалива.

4. Незважаючи на велику кількість прийнятих програмних документів, в Україні ще не сформована цілісна система підтримки циркулярної економіки. Для її розвитку необхідна розробка й реалізація комплексу конкретних заходів на принципах і в контексті Плану дій Європейської комісії щодо циркулярної економіки в країнах ЄС, а також імплементація відповідних законодавчо-нормативних актів в рамках гармонізації законодавства України з європейським.

Список літератури

1. Актуальна інформація щодо розрахунків з виробниками електроенергії [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: https://www.gree.com.ua/news_item/342.

2. Л. Мельник О. Г., Злотнік М. Л. Аналізування стану та тенденцій розвитку циркулярної економіки у Львівській області. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. – с.125-133.

3. Екологічні проблеми поводження з відходами та шляхи їх розв'язання. Available at [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/3tPbaKd>.

4. Руда М.В., Яремчук Т.С., Бортнікова М.Г. Циркулярна економіка в Україні: адаптація європейського досвіду. – Львів. – НУ “Львівська політехніка” Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. № 3 (1), 2021. – с.212-222.

5. Рекультивация полігонів і сміттєзвалищ: проблемні питання та кращі практик: збірка матеріалів Національного форуму “Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології” (Святогірськ, Донецька область, 7-8 листопада 2019 р.). – К: Центр екологічної освіти та інформації. – 197 с.